

2013, № 1. Електроний ресурс. Шлях доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/semiosfera-i-semiotika-kultury>.

4. Саркисов А. К. Семиотика права (Историко-правовое исследование правовых знаковых конструкций) : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 : Коломна, 2000 222 с.

Ключові слова: правова спадщина, семіотичність правової спадщини, семіотика права, знакова система спадщини, артефакти правової культури.

Ключевые слова: правовое наследие, семиотичность правового наследия, семиотика права, знаковая система наследия, артефакты правовой культуры.

Key words: legal heritage, semiotic of the legal heritage, semiotic of law, sign system of heritage, artifacts of legal culture.

КОБКО-ОДАРІЙ ВІКТОРІЯ СЕРГІЙВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри загальнотеоретичної юриспруденції

ПРАВОВА СПАДЩИНА ТА ПРАВОВИЙ ДОСВІД ЯК КАТЕГОРІЇ У ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІЙ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

В понятійному апараті загальнотеоретичної юриспруденції необхідно виокремити такі поняття як правова спадщина і правовий досвід. Їх схожість сприймають як само собою зрозуміле твердження і яке не підлягає спеціальному аналізу в правознавстві. Проте, дані поняття охоплюють різні, хоча і поруч розташовані, рівні правової реальності. Їх вивчення та розмежування має важливе значення перш за все для створення чіткого понятійно-категоріального апарату загальної теорії права та філософії права. Якщо не заповнити існуючі прогалини в концептуальному апараті, то можуть залишитись в стороні цілий ряд практичних і теоретичних питань.

Метою даного дослідження є виявлення співвідношення понять «правова спадщина» та «правовий досвід», акцентуючи увагу на їх спільних та відмінних рисах.

Аналіз сучасної літератури свідчить про те, що у правовій науці зустрічаються поодинокі праці, в котрих науковці досліджують окремі аспекти правової спадщини. Зокрема, мова йде про праці таких вчених як: Л. Авраменко, В. Завальнюк, С. Молчанова, Ю. Оборотов, С. Софронова та інші. Стосовно ж правового досвіду, то йому присвячено праці відомих правознавців минулого: Н. Алексеева, И. Бентама, Г. Гуревича, Г. Пухти, Дж. Остина. Серед сучасних дослідників найбільше відображення дана проблема знайшла у працях С. Максимова, І. Малинову, М. Пантікіну, А. Тимофеева та ін.

Для розкриття співвідношення правової спадщини і правового досвіду, спершу, необхідно звернутись до існуючих трактовок цих двох понять.

Так, В. Завальнюк наголошує на тому, що правова спадщина – це сукупність зв'язків, відносин і результатів правового розвитку минулих історичних епох у межах кожної правової культури, правової системи чи правової сім'ї. Правова спадщина втілена в сукупності правових цінностей, закладених в основі будь-якої правової системи, за допомогою яких існує, функціонує і розвивається право [1, с. 8].

Л. Авраменко під правовою спадщиною розуміє «сукупність висновків, поглядів, зв'язків, відносин, які є результатом правового досвіду її народу і знаходиться в розпорядженні сучасного покоління як його досягнення (власність) [2, с. 6].

С. Софронова визначає правову спадщину як сукупність предметних юридичних явищ (форм, засобів, правовідносин, способів юридичної діяльності, правової термінології), що сформувалися в попередні історичні періоди та впливає на сучасний розвиток правової системи суспільства [3, с. 9].

В юридичній літературі часто категорію «правова спадщина» ототожнюють з поняттям «правовий досвід». Різниця між ними лише у тому, що «правовий досвід є найважливішим компонентом практики» [4, с. 105] і становить собою колективну, надіндивідуальну соціально-правову пам'ять, що забезпечує накопичення, систематизацію, збереження й передачу інформації (знань, навичок, оцінок, підходів тощо), дозволяє фіксувати й деякою мірою відтворювати весь процес правової діяльності або окремі її фрагменти [5, с. 8]. Дане визначення поняття «правовий досвід» відповідає тлумаченню терміна «досвід», що міститься в тлумачних словниках. Зокрема, під досвідом розуміється сукупність практично освоєних знань, навичок, умінь; відбиття у людській свідомості об'єктивного світу, суспільної практики, спрямованої на зміну цього світу [6, с. 107].

Дещо інше визначення поняттю правовий досвід дає О.В. Тимофеев. Вчений визначає юридичний (правовий) досвід як сформовану та збережену з метою подальшого відтворення системно організовану інформацію, отриману на підставі сприйняття суб'єктами юридично значимої поведінки або в результаті їх соціальної комунікації, нерозривно пов'язану з мовою та чуттєво-емпіричним відношенням властивостей та відношень об'єктів правової системи суспільства, засвоєння котрої в значній мірі визначає можливість здійснення, змісту і ефективності будь-якої майбутньої діяльності, а також є необхідною умовою пізнання правової дійсності [7, с. 42].

На наш погляд, слушно вказати спільні риси цих двох досліджуваних понять. Правовий досвід, як і правова спадщина – це завжди свідоме звернення до минулого зі всіма його плюсами та мінусами, негативним та позитивним змістом; це колективне знання, що відображає узагальнену минулу діяльність і націлене на майбутнє; це сформована інформація, що набута людством у результаті історичної діяльності; це невід'ємна частина національної правової системи. Правовий досвід безпосередньо входить до правової спадщини, оскільки містить свого роду систему координат в оцінці теперішнього та майбутнього.

Існує ряд моментів, що характеризують термін «правова спадщина», як такий, що відрізняється від поняття «правовий досвід».

По-перше, просторові та часові межі правового досвіду ширші, ніж у правовій спадщини. Правовий досвід як система емпіричних знань не обмежується рамками однієї правової системи. Він складається із запасу національних правових знань та знань інших країн, сприйняття позитивного досвіду, котрий виступає основою подальшого етапу розвитку. Знання, як і наука, не має територіальних меж. Правова спадщина завжди історична: вона пов'язана з сприйняттям лише правових елементів минулого, тоді як правовий досвід може проявлятися і при використанні правових досягнень синхронно діючих правових систем, а також і у використанні минулого правового досвіду.

По-друге, якщо правовий досвід – це синтез емпіричних знань, набутих людством в результаті історичної діяльності, то правова спадщина – це правова інформація, що накопичується, зберігається, передається від одного покоління до іншого за допомогою створених людиною знакових систем.

По-третє, правовий досвід носить практичний характер. Правовий досвід складається із взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів, ядром яких є не лише знання, але й уміння, навички конкретних особистостей, соціальна праця класів, націй, набутих в результаті їх історичної діяльності [8, с. 73]. Правова спадщина – це духовний орієнтир, стрижень права в його духовно-змістовному вимірі, основа для правотворчості.

По-четверте, дефініція правової спадщини визначається через категорію «зв'язок» між різними історичними етапами розвитку правової системи. За допомогою збереження, використання, з'ясування, передачі елементів одного історичного етапу наступному забезпечується зв'язок, здійснюється розвиток права. Правовий досвід визначається як колективна соціально-правова пам'ять, що забезпечує збереження, передачу, використання та відтворення певної інформації, що визначає можливість майбутньої ефективної діяльності.

По-п'яте, існування правової спадщини поза певною етнічною культурою є неможливим, тоді як правовий досвід не прив'язаний до певного етнокультурної спільноти. Правовий досвід опосередковує динаміку суспільного розвитку, тоді як правова спадщина визначає його статичку, встановлює форми та цінності.

По-шосте, правовий досвід може бути як груповим, так і індивідуальним, а правова спадщина лише груповою.

Таким чином, можна зробити висновок що правова спадщина та правовий досвід – це досить складні поняття, які не є тотожними одне одному. Кожне з них має свій певний понятійно-категоріальний апарат та займає окреме місце в правовій реальності.

Список використаної літератури:

1. Завальнюк В.В. Правові традиції та антропоцентричне розуміння правової реальності / В.В. Завальнюк // Митна справа. – 2014. – № 4 (94). – С. 7-16.

2. Авраменко Л.В. Місце поняття «наступність» у категоріальному апараті теорії права / Л.В. Авраменко // Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред.. В.Я. Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад.. України, 2006. – Вип. 82. – С. 3-10.
3. Софронова С.А. Правовое наследие и аккультурация в условиях правового прогресса общества: Автореф. ... канд. юрид. наук: 12.00.01: Н. Новгород, 2000. – 28 с.
4. Общая теория государство и права: Акад. курс в 2-х томах. – Т. 1 / Под ред. Марченко М.М. – М.: Зерцало, 2002. – С. 209.
5. Молчанов С.Н. К вопросу об использовании в законодательстве понятий «культурное наследие» и «культурное достояние» (информационно-аналитический обзор) / С.Н. Молчанов // Юрист. – 1999. – № 3. – С. 8.
6. Ожегов С. Словарь русского языка / С. Ожегов М.: Изд-во «Советская энциклопедия», 1988. – С. 368.
7. Тимофеев А.В. Юридический опыт: проблемы теории и практики / А.В. Тимофеев: дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. – Ярославль, 2008. – С. 42.
8. Рыбаков В.А. Преемственность в отечественном праве в переходной период: общетеоретические вопросы: Дис. на соискание ученой степени доктора юридических наук. Специальность 12.00.01 / В.А. Рыбаков. – Омск, 2009. – С. 206.

Ключові слова: правова спадщина, правовий досвід, правова реальність, правова інформація.

Ключевые слова: правовое наследие, правовой опыт, правовая реальность, правовая информация.

Key words: legal heritage, legal experiance, legal reality, legal information.

МЕЛЬНИЧУК ОЛЬГА СТЕПАНІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
доктор юридичних наук, доцент

МІСЬКЕ ПРАВО ЯК НАУКОВИЙ НАПРЯМ

Сучасне міське право не є тотожним міському праву в його середньовічному та новочасному розумінні. Воно постає як ціннісно-нормативна система, яка формується внаслідок плюралізації правового розвитку, коли відмінності правової ментальності жителів різних міст стають основою унікальних правових інститутів, цінностей та принципів. Такі системи утворюються, доповнюючи національну правову систему.

Отже, є очевидним, що в сучасній загальнотеоретичній юриспруденції поступово долається та прогалина, яка полягала у відсутності теоретико-правового осмислення процесів урбанізації в українському суспільстві та ствердження міського права як особливого прояву правової реальності.